

#38. Letter from Mister C. on the Increase of Poverty in Our Country.

"Brief van den heer C. over het vermeerderen der armen in ons land." *De Filosooph* 2 (1767) 185-192.

D E
PHILOSOPH.

N°. 76.

Den 15 den Juny 1767.

Sæva ludibrium triste potentia!

GROTIUS.

Myn Heer Filosoof!

en groote reeks van Jaaren agter een verbeelde ik my opgemerkt te hebben, dat, inzonderheid in onze groote Steden, eene droevige Armoede plaats heeft, en wel zulk eene, die byna onbegrypelyk is, als men de schatten naagaat, welke onze ingezetenen bezitten, en als men het onnoemelyk getal van vreemde Werklieden, Vaarendgezellen, en Visschers gade slaat, 't welk naar onstoevloeit om geld te winnen, en het wezenlyk wint. De Armen onderwylen worden van de Ryken voor Luy, Vadfig en Ongebonden van Leven uitgekreeten; de Ryken integendeel niet zelden voor overdaadig en gierig door de Armbezorgers gehouden. De buitengewoone Collecten intusschen vermeerderen dagelyks, en de Magistraten geeven Jaarlyks uit de Stads Kasse zomwylen aanzienlyke Sommen tot onderhoud der Nooddruftigen, en met dit alles vermeerdert de behoefte hand over hand, zelfs zoo, dat welhaast de welgestelde Ingezetenen, in verscheidene Steden van Holland, niet langer in staat zullen bevonden worden, om hunne Armen te onderhouden.

Onze Predikanten laten niet naa by ieder Predikdienst hunnen yver te doen zien, om den Armen Aalmoessen te bezorgen, dog, zoo het my toefchynt, uit

II. DEEL

A a

een

een beginzel, 't welke weinig uitwerken kan op het géméd van de meesten, omdat zy zeldzaam eenig denkbeeld hebben van Armoede, of derzelver wezenlyke oorzaken. Hoe wilt gy, dat eene Mevrouw, die nimmer dan in een Koets de Straaten door rolt, en de Aanzienelykste huizen bezoekt, daar de Knechts zelve zeer net opgecjerd, en de Kameniers boven Burger Juffers gekleed zyn, hoe wilt gy, bid ik u, dat zulk eene denkbeeld hebbe van Armoede? Zy beschouwt de Behoeftigen nooit anders dan als Læijaarts, of op zyn best ziet zy dezelve als verachtelyke Schepzels over het hoofd. Wat kennis meent gy, dat een ryk Jongeling heeft van Armoede, van gebrek, van kommer, daar hy niet dan pracht, overvloed en weelde ziet? Weinigen zyn 'er, Heer Filosoof, welke de ongelukkige Hutten der Armen gaan bezoeken, of hunne Kinderen derwaarts geleiden, om dezelve hooger prys te leeren stellen op hunne onverdiende voorrechten, en medelyden inteboezemen met den noodlydenden; en nog minder die de wezenlyke oorzaken der Armoede onder een Volk opspooren. Armoede hangt, op verre naa, niet altyd af van wangedrag. Hoe rampzalig is niet menig ieverig Man die door een moeilijk en langduurig Kraambedde van zyne anders naarstige Vrouwe, en het zukkelen van een of meerder Kinderen, schielyk in grooter schulden wordt gestort, dan hy met zyn dagloon in een goed Jaar kan overwinnen! Een harde vorst vermeerdert zyn verdriet, niet alleen omdat hy meerder brand moet bezorgen voor zyne zuchtende Vrouw, en jammerende Kinderen, maar om dat zelfs zyn arbeid onmogelyk wordt. De druk van zoo veele elenden doet hem haast bezwyken, en hy, hoe braaf ook van inborst, hoe arbeidzaam, en vlytig van aart, vervalt in slofheid, en door wanhoop in ongevoeligheid. Hemel! hoe menigwerf heb ik niet die elendigen gezien, hoe vaak niet het lot betreurd van die onnozele Kinderen, die van de Geboorte af als geschikt schynen om ongelukkig te zyn! Ongelukkige Moeders! die veelyds nog Linnen, nog Kleederen, nog Bed, nog Vuur, nog Eeten voor uwe Kinderen hebt, uw lot is nog beklagelyker dan dat van uwe Mannen, die om hunnen arbeid uithuizig, door hunnen

yver

DE PHILOSOPH N°. 76. 187

yver, ten minsten eenige uren, hun noodlot, het uwe, en dat van uwe tedere Wigten vergeeten of verzachten. Gy draagt den last den geheelen dag door, en nauwlyks gunnen u uwe jammerende Kinderen des nagts éen oogenblik rust! is het te verwonderen dat de zulken, verbluft door zoo veele rampen, alle lust verliezen tot Zinlykheid? is het vreemd dat zy, onmachtig om hun kwynend leven gaande te houden, de opvoeding hunner Kinderen verwaarloozen? Is het wel moogelyk voor zulke rampzaalige Ouderen daarom te denken? Is dit wel te vergen? daar de opvoeding voor den Kinderen der Ryken zoo kostbaar wordt in ons land, dat wel haast niet dan weinigen gelds genoeg zullen hebben, om meesters te bekoopen?

Deeze beschouwing doet my afdwaalen van myn voornemen, om de oorzaak van Armoede nader te onderzoeken, en een ieder aan te moedigen om zyne Kinderen, van der Jeugd af aan, den jammerlyken staat van Armoede te leeren kennen. Oprechte Ouders! brengt dikwerf uwe Kinderen in de huizen dier elendigen, en leert hen zien, hoe rampspoedig het lot is van Kinderen, welke dus gebooren worden! Leert hen een hartelyk medelyden hebben met dezelve, en spoort hen aan tot milddaadigheid! „Leert hen, 't geen mis-
„ schien het voornaamste middel is, om de Armoede
„ te verminderen, met weinig te vrede te zyn! *Onze*
„ *overdaad*, onze wulpsheid en dartelheid, hoe zeer
„ daar door eenige weinigen beter leven, *is de eenige*
„ *oorzaak van Armoede in ons Land!*” Gy verwondert u over deeze Stelling! Gy zult overtuigd zyn, Heer Filosoof, als ik eerst bepaald zal hebben wat Armoede is; omdat eene bepaalde veelheid gelds niet insluit te weinig, of genoeg te hebben om te bestaan. Eene geringe Huishouding, by voorbeeld, kan in een Land daar geen Koophandel, en derhalven geen Rykdom, is, bestaan met vyf gulden's weeks, en daar voor genieten een Huis, Vuur, Licht, Kleeding en Voedzel, als oók goed Bier tot drank. Voornaamelyk wanneer het Land, daar men woont, van dit alles zoo veel opbrengt, als genoegzaam is tot onderhoud der Inwoneren. Stel nu, dat honderd zulke Huishoudingen een Buurt, Dorp of Stad uitmaaken; Zoo lang ieder

evenveel inkoomen heeft, zyn allen niet alleen even ryk, maar de Producten moeten noodzaakelyk tot zulk een laagen prys daalen, datze voor een ieder koopbaar worden.

Maar stel vervolgens, dat van de honderd Huishoudingen, door Handel, Vyf zoo ryk worden, dat zy, in plaats van 5, nu 15 Guldens verteeren kunnen, en ook waarlyk verteeren, dat is te zeggen een grooter Huis bewoonen, meer Brand, meer Licht gebruiken, meerder Vleesch, meerder Eijeren, enz. nuttigen, zoo volgt dat die 95 Huishoudingen nu of missen moeten een gedeelte van dit alles, of wel 'er zoo veel voor betaalen, als die vyf Huishoudingen doen, die driemaal grooter inkomen hebben, 't gene onmoogelyk is. Zy hebben derhalven nu gebrek aan die dingen, die zy te voren koopen konden, en worden Arm, door den Rykdom der vyf andere Huisgezinnen.

Wanneer nu, gelyk in groote Steden dagelyks gebeurt, de Huishouding van één Ryken, twintigmaal meer Turf, twintigmaal meer Boter, Melk, Vleesch, en zoo alles naar evenredigheid, meer gebruikt dan een ander, zoo moet, aangemerkt de Producten in een Land dezelfde blyven, alles zoo duur worden, dat de Huisvaders, die te voren met vyf gulden vry wel bestaan konden, nu noodzaakelyk Gebrek krygen aan Vuur, Licht, Dekzel en Voedzel, te meer, dewyl de Daghuuren niet in evenredigheid opklimmen van de duurte. Eindelyk zwelgen de Ryken al den grond van de Stad in door het onmaatig vergrooten van hunne Huizen, en het aanleggen van Tuinen en Stallen; De gemeene Lieden moeten daarom ten laafsten zeer benaauwd en duur wonen, nauwlyks Licht en Zon hebben, en dus ook de Hemellichten derven, die de Goede Schepper voor allen geschikt heeft. Zie daar hoe de Ryken de oorzaak zyn van de beklagelyke Armoede, en het drukkend ongeluk hunner Medeschepselen!

Men werpt hier tegen, dat de Overdaad der Ryken de Armen doet bestaan! Dog dit is slegts voor een zekeren tyd waar, en duurt zelden zeer lang. Eene Stad by voorbeeld bloeit, en wordt weelig, ieder bouwt, waardoor eene groote menigte Arbeidslieden,
van

van rondsom toevloeiende, niet alleen aan de kost koomr, maar iets overwint, indien die Lieden allen weder te rug trokken naar hun Land, als het werk gedaan was, gelyk onze Matroozen en Haring-Visschers doen, zoo zouden zy blyven bestaan, en de overwinft zoude de invallende rampen keeren, dog de meesten, beto- verd door die voordeelen, huwelyken in die Stad, en worden gelyk al de rest Arm, eer zy Vyftig jaaren Oud zyn.

Men merkt ten anderen op, dat de Ryken, door Aal- moesen te geeven, dit gebrek verbeteren; Dog dit is niet overeenkomstig met de bevinding. De Pracht slokt zoo veel gelds op, dat die dingen allereerst bezuinigd worden, welke niet in het oog loopen, gelyk Aalmoes- sen, en de Opvoeding der Kinderen: Men heeft eer Duizend Dukaaten voor zyn Lekkerny, dan Honderd voor de Behoeftigen over, en men spilt liever Duizend Guldens aan een Koets, dan dat men die geeve aan een goed Preceptor, om zynen Zoon wel op te voeden in fraaije Wetenschappen.

Gy zult my te gemoet voeren, hoe uit de Jaarlyksche Lyften der Diaconen blykt, dat zedert het Jaar 1746 op de Jaarlyksche Dank-Vast- en Bede-dagen ongelyk meerder gegeeven wordt, dan ooit te voren. Ieder Stad tracht daar in zyne nabuurige te overtreffen, ge- lyk, in dezelfde Stad, ieder Burger den ander, door op die dagen meer en meerte geeven. Maar wie ziet niet, dat het drukken dier Lyften, en het openlyk in de Courant zetten van die Sommen, een Stratagema is ge- worden van de Diaconen, om hier door de verwaand- heid der zwakke Inwooneren te vleijën, en dezelve door dit veragtelyk grondbeginzel tot milddadigheid te noopen? Een Diaken onderwylen, die lang de moeite genomen hadt aan te tekenen, wat het geheele Jaar rond ontvangen werdt, heeft opgemerkt, dat zedert 1746 de Jaarlyksche totale Somme merkelyk minder is geworden, of schoon de Aalmoesen op de Feestdagen zoo veel scheenen gereezen te zyn. Een Huisgezin deelde te voren den Armen jaarlyks mede f 100 - - , en gaf op Biddag, zeide hy 5 Gld., deelde de 95 over de overige Kerkdagen. Maar deeze geeft nu, om de Lyft in de Courant aanzienlyker te maaken, op

Biddag 10 Guld. en vermindert de overigen op 80. Waarby de Armen Jaarlyks $\frac{1}{10}$ part missen; Of wel, het verdeelt de 90 over het geheele Jaar, dan blyft de ontvangst voor de Diaconie dezelfde. Deeze manier is in het geheel niet berispelyk, want ieder geregeld Huisvader behoort Jaarlyks te bepaalen, wat hy met schik den Armen geeven kan. De rykelykheid derhalven, die men op de Biddagen betoont, is veel eerder eene loutere vertoning en verwaandheid, dan een bewys van grooter medelyden of Christelyke milddadigheid.

De Predikanten, verlokt door de grootheid der Som van de Collecte op zulk eenen dag gedaan, pryzen en bedanken de toehoorderen voor hunne milddadigheid, en trachten hun hart verder te steelen met het verrukkend Schildery van de Schoonheid dier Deugd, 't geen zelden veel afdoet, omdat een ieder al by voorraad, eer hy ter Kerke ging, zyn Stuiver, Dubbeltyje of Selthalf, in een afgezonderden Zak gestookt heeft. Dog meestal dringt de goede Prediker op de milddadigheid aan met zyne Toehoorderen te binnen te brengen, dat de Armen ons door Christus aanbevoelen zyn, om voor dezelve zorg te draagen, en of die verplichting niet genoeg was, dat zy, die rykelyk, die mildelyk geeven, deswegens naa dit leven in den Hemel ruime vergelding te verwagten hebben!

Niemand zal twyffelen, of alle deeze beweegredenen zyn, op zig zelve aangemerkt, zeer prysselyk en gegrond, maar zy doen niet af, omdat de geringe Liedden door de toomelooze dardelheid der Ryken, volgens het geen ik straks getoond heb, hoe langer hoe meer in de onmoogelykheid gebragt worden, om iets tot verkwikking te hebben, dat is te zeggen, zy worden hoe langer hoe armer, en derhalven gestaadig ongelukkiger. Men onderhoudt daarenboven niet dan Liedden van de openbaare Kerk, en wel zulken, die beilydenisse van hun geloof gedaan hebben, of Kinderen van Ledemaaten zyn, en onderwyl en kan de gemeene man, zoo groot is de behoefte! zig niet langer wel genoeg kleeden, om in Gods Huis te durven verschynen. De Ryken eindelyk, die zig door hun geld meester gemaakt hebben van genoegzaam alle de plaatsen, sluiten hen byna de Kerk uit. Door 't een en 't

DE PHILOSOPH. N°. 76. igt

ander geraaken zy van de Diaconie af, de Kinderen verwilderen, en worden onkundiger dan de Heidenen, en hebben minder denkbeeld van Godsdienst dan de woefte Volkeren. De Diaconen en Overigheid trachten dit wel, zoo door openbaare Schoolen als anderzins, te verhelpen, maar de Kinderen winnen als dan niet, daar ze anders nog al, hoe gering het ook zy, ten minsten iets kunnen toebrengen tot onderstand hunner jammerende Ouderen.

„ Nog Overigheid nog Wetten kunnen derhalven
„ beletten of voorkoomen, dat de gemeene man niet
„ Arm gemaakt wordt door de Ryken, en het gevolg
„ is zoo volstrekt verknogt aan de Oorzaak, dat 'er
„ geen middel op is, dan Spaarzaamheid in te voeren”.
Dit nu schynt eene zwaarigheid te hebben in ons Gemeenebest, omdat het inkoomen van den Staat hier door schynt te moeten vervallen, en ten grooten deele vernietigd te worden.

De Overigheid immers, heeft stilzwygende den Ryken opgelegd, om voor het meerendeel alleen te draagen de Kosten, die de Staat doen moet, tot deszelfs Onderhoud, tot Bescherming van Vryheid, Godsdienst en Koophandel; 't gene ten uitersten billyk is, omdat de Arbeidsman daar niet gelyk op in zoude kunnen deelen, zonder nog ongelukkiger te zyn.

Wierdt ons Land behoorlyk bewerkt, de Meiren droog gemaakt, de Heide-velden beplant, de Landbouw aangemoedigd, zo zoude dit de Armoede geheel of ten grooten deele kunnen wegneemen, terwyl wy onze Verteeringen behielden, omdat wy, daar wy nu te veele Inwooners hebben, dan alle handen werk zouden kunnen geeven, en omdat geene Menschen inderdaad gelukkiger zyn dan de Landlieden of Boeren.

Dog zonder op deze verbeteringen, daar ik u nog wel eens nader over onderhouden zal, aan te dringen, is het zeker, dat de voorgestelde zwaarigheid meer schyn dan waarheid is, naardien juist het geen de Ryken door het besnoeijen hunner Weelde en Dartelheid minder, de Armen, door het weeren hunner behoefte, meerder verteeren zouden, waardoor derhalven het zelfde geld zou blyven rouleeren, en dezelfde Schattingen aan het Land worden opgebracht.

Ik haafte my dan om aan het besluit te koomen, en beveele hiervan het rype onderzoek aan allen die in het openbaar de Liederen moeten aanspooren en opwekken, tot het geeven van Liefdegaaven, Giften en Aalmoesfen, „of het niet beter zoude zyn, den Toehoorderen onder het Oog te brengen, hoe hunne Overdaad, „Wéitsche Kleeding, Onmaatige Verteering van Eeten, Drinken, Vuur, Licht en dergelyken, het arme Volk berooven van hun aandeel; Hoe hunne „Rykdommen, Verwaandheid, Pracht en Wulpsheid den gemeenen Man volstrekt arm, berooid, en, door „gebrek aan Dek, Voedzel en de warmte der Zonne zelve, Ziek en Elendig maaken; Hoe zy te verantwoorden zullen hebben, wegens een zoo berispelyk en verfoeijelyk gedrag aan het Opperwezen, die aan allen een billyk aandeel zyner Zegeningen toegedagt heeft; Hoe het derhalven niet eene „Deugd, die een byzonderen lof verdient, of eene verheven Edelmoedigheid, maar eene volstreckte plicht is die ongelukkigen te ondersteunen, en met hunnen „Overvloed voor verdere Elende te bewaaren; Om dat de Liefde, welke wy aan elkanderen als Menschen schuldig zyn, vordert, dat wy ten minsten die genen redden, welken wy zelfs in beklagelyk ongeluk gedompeld hebben; Met één woord: Ik geef aan alle „Predikanten in bedenking, of zy hunnen Toehoorderen het Verband eener Nationaale zuinigheid tot het weeren van Armoede, zo wel als van een „Huiffelyk Overleg, tot het betrachten eener ruime Weldaadigheid, wel genoeg onder het oog brengen? naardien deze dingen zo volstrecktelyk saamenhangen, dat wy zonder het een niet op het ander hopen kunnen.

Amsterdam, den 3 May 1767.